

ΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΣΥΜΠΑΝ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΔΟΥΑΤΖΗ

Το να μιλήσει κανείς για την ποίηση του Γιώργου Δουατζή αποτελεί ασφαλώς μια πρόκληση. Αυτό συμβαίνει γιατί η τέχνη του αποτελεί μια ρήξη με το παλιό και το συνηθισμένο. Ασφαλώς η δική μας οπτική θα είναι πάντοτε εκείνη ενός σημειωτικού που αναζητεί να βρει κάτω από τη λεξιλογική επιφάνεια το κρυμμένο νόημα των λέξεων.

Θα ξεκινήσουμε από τις **Σπονδές** (2004). Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της συλλογής είναι η εμφάνιση ενός υποκειμένου που μέσα από ένα απολογισμό ζωής μπορεί να οριοθετεί τη θέση του στον κόσμο:

Τότε που θα φύγω

*Η ανθρωπότητα θα με ευγνωμονεί
Αφού εξέλιπε μια ακόμη ενόχληση ή απειλή
Θα ανακαλύψουν αίφνης πολλά
Και κείνοι αντίπερα θα γράφουν*

*«δια το έξοχον ποιητικό φιλοσοφικό μου έργο
δια το απaráμιλλον ήθος μου
δια τα καθαρά αγνά μάτια μου
δια την ατέλειωτην αγάπην μου εις τον άνθρωπον
δια την βαθύτατην ευγένειάν μου
δια τας μυρίους όσας ενισχύσεις μου εις τους συνανθρώπους
δια την τεράστιαν πλην ζεστήν αγκαλιά μου
δια τους κοινωνικούς μου αγώνας
δια τα ατελεύτητα πάθη μου
δια τους εκατοντάδας έρωτάς μου
δια την επιμελημένην μου μοναχικότητα»*

*έτσι ως επαρχιακοί δημοδιδάσκαλοι
επαρχίας του πενήντα ομιλούντες
Και συ θα είσαι εκεί*

Για να ανπληφθεί κανείς τα υπό μελέτη κείμενα πρέπει να διακρίνει ότι αυτά γίνονται ανπληπτά μέσα από τις αισθήσεις, αλλά ταυτόχρονα παίζουν και με τις έννοιες «αισθητικός» (κάποτε και «αισθησιακός»). Η κατανόηση μιας τέτοιας ποιήσης επομένως εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα του αναγνώστη να διαβάζει: «αισθητικός-αισθητηριακός» συγχρόνως.

Ειδικότερα στο ποίημα που διαβάσαμε εμφανίζεται ένας αφηγητής που έχει την ικανότητα να παρουσιάζει σκηνές που εκτυλίσσονται γύρω από το σώμα του. Έχουμε τη διάκριση ανάμεσα στο *αυτοί* και το *εγώ*. Ο αφηγητής δεν προσδιορίζει τους άλλους με ακρίβεια. Αρκείται στη γενική ονομασία «*κείνοι*» και δεν τους συνδέει με μια αξία. Δε δέχεται επομένως την άποψή τους και δεν τους θεωρεί φορείς ιδεών. Το γνώρισμα των άλλων είναι η επιφανειακή αντίληψη των πραγμάτων και ο φτηνός ρητορισμός.

Οι άλλοι δεν ανήκουν στο χώρο της ποίησης και της λογοτεχνίας που ενέχει το στοιχείο της μυστικότητας και της κλειστότητας. Το ειρωνικό ύφος του αφηγητή, με την αμφίσημη σημαντική του, νομίζουμε ότι συγκεφαλαιώνει πολλαπλές φωνές από την πρώτη μεταπολεμική γενιά και παραπέμπει στη διχοτομία *δημόσιο* και *ιδιωτικό*.

Αυτή είναι η υποδοχή του ποιητικού υποκειμένου από τον κοινωνικό του περίγυρο που ενέχει το στοιχείο της περίσσειας και του υπερβολικού. Σε επίπεδο βάθους όμως ο αφηγητής μάς παρουσιάζει μια περίτεχνη εικόνα της δράσης και της θεματικής του ήρωα.

Μα αν αυτή είναι μια «ρεαλιστική» απεικόνιση των πραγμάτων υπάρχουν και άλλες ακολουθίες όπου ο αφηγητής λαμβάνει μυθικές διατάσεις:

*Ήρεμος
με το βλέμμα βαθιά στο μέλλον
στη βεράντα της ομορφιάς*

στην αγκαλιά του Αιγαίου

Αποδέκτης αρχαίων μηνυμάτων
μεταφράζει λόγια ακατανόητα
αγγίζει ψυχές
ακροβολίζει επιθυμίες

Πετάει ψηλά
σαν πάντα παρών απών

Και ζωγραφίζει για λογαριασμό τους
εικόνες παιδικές ως υψίτεχνες
για να ζεσταίνει τους χειμώνες

Ντύνεται τρυφερά
σα χάδι πρωτόγνωρο
αποτινάζει κελύφη αναστολές
μπαίνει σε χώρους άγνωστους
και περιδιαβάζει την οικουμένη
σεμνά και αθόρυβα

Η γύμνια του
το πιο ζεστό πανωφόρι

Η πρώτη στροφή δείχνει ότι το ποιητικό υποκείμενο αναλαμβάνει το ρόλο του θεατή και η φύση το ρόλο του θεώμενου. Το βλέμμα όμως του αφηγητή υπερβαίνει τα ανθρώπινα και διεισδύει στο μέλλον αναλαμβάνοντας έτσι το ρόλο του μάντη και του προφήτη. Πρόκειται εδώ για ένα υποκείμενο που ξέρει να παρατηρεί και να αποκαλύπτει την ομορφιά των πραγμάτων. Η εικονοποιία ακόμη του ποιήματος παραπέμπει σ' ένα ονειροπόλο και απόκρυφο ποιητή. Είναι ένα καθαρό πνεύμα, μια καθαρή ψυχή που τριγυρίζει τον κόσμο του ονείρου. Το εκφώνημα μάλιστα «Και ζωγραφίζει για λογαριασμό τους/ εικόνες παιδικές ως υψίτεχνες/ για

να ζεσταίνει τους χειμώνες» δηλώνει την ευτυχία που προκύπτει από την αναζήτηση, αλλά και την υπέρβαση όλων των δοκιμασιών που υφίσταται το υποκείμενο σ' αυτή την αναζήτηση. Εμφανίζεται τελικά ένα υποκείμενο που μπορεί να πραγματοποιεί τα μεγάλα του όνειρα και να βρίσκει το σωστό προσανατολισμό του. Αυτή τελικά είναι η λυτρωτική λειτουργία της ποίησης.

Έτσι όταν έρχεται η ώρα να παρουσιαστεί ο ποιητής και το έργο του, ο λόγος του Δουατζή είναι επιγραμματικός και απολαυστικός.

*Ποίηση σκληρή, ανελέητη,
αγαπημένη.
Πόσες σπονδές χωράνε ακόμη τα ιερά σου;*

*Ευλογία το πέταγμα
με ένα μολύβι
και χαρτί*

*Δε βρήκα πιο μοναχική πορεία
απ' αυτή των δημιουργών*

*Δεν κατάφεραν να σκοτώσουν
τα αλφάβητα
και τα τραγούδια μας*

*Τα έργα Τέχνης
υπηρετούν τις μεγάλες αλήθειες*

Έτσι στη συλλογή **Τα μικρά β'** (2004) δηλώνεται η ταύτιση της πρωταγωνιστικής μορφής με το έργο της, αλλά και το μεγαλειώδες αισθητικό αποτέλεσμα της ποιητικής δημιουργίας. Η ενεργοποίηση του υποκειμένου μέσα από την τέχνη οδηγεί στην κατηγοριοποίηση του κόσμου και την ανακάλυψη της αξίας της τέχνης, η οποία ορίζεται ως υπέρτατη αξία. Γι' αυτό και ο αφηγητής διερωτάται με μετριοφροσύνη αν υπάρχει ακόμη χώρος γι' αυτόν σ' αυτό τον κόσμο της δημιουργίας.

Δεν θα μπορούσε να συμβεί διαφορετικά σ' ένα κόσμο που διακρίνεται για

την έλλειψη αξιών:

*Πώς θα ζήσουν οι επίγονοι
χωρίς κληρονομίες;*

*Μας θέλουν εξαρτήματα μιας μηχανής
χωρίς πυξίδα*

*Τοίχοι φυλακής
με ζωγραφισμένα παράθυρα
ανεμώνες, θάλασσες, ταξίδια
κορίτσια, μουσική*

Πρόκειται για τον αντιφατικό κόσμο του σήμερα. Ο αφηγητής βλέπει ότι στην εποχή του επικρατούν οι πολεμικές σχέσεις. Ο άνθρωπος έγινε σκλάβος της μηχανής. Έχουμε την εμφάνιση ενός μη υποκειμένου που δεν μπορεί να αξιολογήσει τον κόσμο, που ζει νόθες και κάλπικες καταστάσεις και τελικά δεν μπορεί να χαρεί την ομορφιά. Το όραμα που υπήρχε σε παλιότερες εποχές, είναι ανενεργό. Βρισκόμαστε στην εποχή της μηχανής και ο κόσμος έγινε αντιφατικός. Η δίψα για ζωή συνθλίβεται. Όλα αυτά που ενέχουν το στοιχείο του αλλόκοτου και του καρναβαλικού παραπέμπουν τελικά σε μια κρίση του πολιτισμού. Μέσα σε μια τέτοια κατάσταση ακόμη και οι λέξεις χάνουν το νόημά τους.

*Το σπίτι δεν έχει οροφή
για να κοιπάς τα αστέρια*

*Είδες τι σου τραγούδησα Μαρία
κι ας μη σε βρήκα πουθενά*

*Σβήνουν τα φώτα
για να δουν καλύτερα*

Πρόκειται για μια λογική αφαίρεση που οδηγεί προς ένα λόγο υπερρεαλιστικό. Χαρακτηριστικό του γνώρισμα είναι η συνύπαρξη των αντιθέτων. Ο πρώτος στίχος αναιρεί σε λογικό επίπεδο το δεύτερο. Αλλά αυτή η είναι η μαγεία της ποίησης, που με τον τρόπο αυτό δίνει έμφαση στο στοιχείο που θέλει να τονίσει και στην περίπτωση αυτή πρόκειται για τ' αστέρια, το τραγούδι και την όραση που δηλώνουν μια πρόσληψη του κόσμου μέσα από την ποίηση και το αισθανόμενο σώμα.

Μια τέτοια κατάσταση δηλώνει και η ποιητική σύνθεση **Τα κόκκινα παπούτσια** (2004)

Ποιος κινάει ποιος
 αυτό το χορό
 τον
 παλιό σαν άνθρωπο
 ευαίσθητο σαν αγάπη
 παθιασμένο σαν έρωτα
 υψωμένο σαν ιδανικό
 χρήσιμο σαν αγώνα
 όμορφο σαν αγαπημένη
 ζεστό σαν αγκαλιά
 απέραντο σαν ωκεανό

Μπορούμε να δούμε εδώ τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ο Δουατζής ως καλλιτέχνης. Διαπιστώνουμε αρχικά μια συσσώρευση παρομοιώσεων

σαν άνθρωπο
 σαν αγάπη
 σαν έρωτα
 σαν ιδανικό
 σαν αγώνα
 σαν αγαπημένη
 σαν αγκαλιά

Εδώ η λειτουργία της *παρομοίωσης* εκτείνεται, πέρα από τη σαφή σύγκριση, σε μια θεματική ενίσχυση της αρχικής ιδέας που την εκφράζει το λέξημα «χορός». Έτσι ο χορός μιας απλής Ισπανίδας αποκτάει, πέρα από τις ερωτικές συνδηλώσεις, κοσμογονικές διαστάσεις και ταυτίζεται με τις βαθύτερες ανθρώπινες αξίες. Με αυτό τον τρόπο δουλεύει στο ποιητικό του εργαστήριο ο Γιώργος Δουατζής, ανοικειώνοντας κάθε φορά τα ποιητικά του εργαλεία.

Στην τελευταία του παραγωγή ανήκει η ποιητική σύνθεση **Προς δέκα επιστολή. Τα ανεπίδοτα**. Το *Προς δέκα επιστολή* παραπέμπει σ' ένα κλίμα βιβλικό θυμίζοντας τα σχετικά διακείμενά του, όπως λ.χ. την *Προς Κορινθίους επιστολή* του Αποστόλου Παύλου. Ο τίτλος επομένως παραπέμπει στο χώρο του *ιερού*, πράγμα που σημασιοδοτεί μια απόλυτη αλήθεια. Δεν πρόκειται όμως μόνο γι' αυτό. Η θεματική του αφηγητή παραπέμπει και στο *βέβηλο-κοσμικό* εφόσον ασχολείται και με τις ανθρώπινες καταστάσεις.

Η δεύτερη θεματική ενότητα ονομάζεται *Ανεπίδοτα* και αποτελεί την πιο πρόσφατη παραγωγή του Γιώργου Δουατζή. Ο τίτλος, μονοσήμαντα, αναφέρεται στο μήνυμα που δεν έχει φτάσει στον παραλήπτη του, ίσως γιατί αυτός δε μένει πια στη γνωστή διεύθυνση. Ταυτόχρονα σηματοδοτεί ένα αδύνατο. Σε ποιον να επιδώσεις ένα γράμμα που αναφέρεται στα μεγάλα γεγονότα της ποίησης και του έρωτα; Ιδιαίτερα μάλιστα όταν αυτός ο ερωτικός λόγος παρουσιάζεται σαν ένα θέλω ή σαν μια νηφάλια αποτίμηση της ερωτικής περιπέτειας. Ο μόνος δρόμος για να φτάσουν στον αποδέκτη τους τα γράμματα αυτά είναι ο δρόμος της τέχνης. Με τον τρόπο αυτό αποκαθίσταται η χαμένη επικοινωνία.

Θα θέλαμε όμως να ξαναγυρίσουμε στην συλλογή **Σπονδές** με την οποία αρχίσαμε αυτό το ταξίδι στην ποίηση του Γιώργου Δουατζή και να διαβάσουμε μαζί το τελευταίο ποίημα:

Τότε που θα φύγω

*Θα σκέφτονται μη και εξακολουθώ να υπάρχω
και θα ανάβουν καντήλια
αγνοώντας το οριστικό τέλος*

Πολύ σύντομα θα με ξεχάσουν
 τα βιβλία μου εκθέματα παλαιοπωλείων
 σε ευτελή τιμή
 για ιδιόρρυθμους ερευνητές

Και συ αγαπημένη πάντα εκεί

Θα στοιβάξεις
 Τα χαρτιά που γέμιζα τις νύχτες
 - τα περισσότερα λευκά -
 σε κείνο το τεράστιο κενό
 που αφήνουν οι αγαπημένοι στην ψυχή σου

Θα μοιραστείς μόνο μια φορά εσύ
 «αυτό τον οίκο αξιών που έχτιζα χρόνια»
 με χιλιάδες μουσικές μυρωδιές και ανάσες

Ήρεμη όμορφη
 ως πάντα ευθυτενής
 θα ανηφορήσεις το Λυκαβητό
 θα αγκαλιάσεις την πρωτεύουσα
 και θα μαντέψεις μόνο εσύ
 πόσες ψηφίδες μου
 κρύβουν οι βιβλιοθήκες
 κι οι ψυχές τους

Γιατί εσύ ήσουν πάντα εκεί

Το γενικότερο πλαίσιο είναι η μη αναγνώριση της ποιητικής προσφοράς του ποιητικού υποκειμένου, που φαντάζεται το έργο του να παραμένει στα αζήτητα. Αποτελεί αντικείμενο μελέτης μόνο ιδιόρρυθμων μελετητών (Ελπίζω να μην εν-

νοεί εμάς εδώ !!!). Η αξία του όμως είναι αναμβισβήτητη. Μπορεί η επικαιρότητα να τον αγνοεί, αλλά ο αφηγητής πιστεύει ότι έχει κατακτήσει την ποιητική αθανασία, μια και το έργο του υπάρχει πια στις βιβλιοθήκες· με άλλα λόγια είναι στη διάθεση των μυημένων. Δε θα μπορούσε να συμβεί διαφορετικά, γιατί η ποίησή του ασχολείται «με χιλιάδες μουσικές μυρωδιές και ανάσες», με τον έρωτα δηλαδή, που ταυτίζεται με το άρωμα, και το σώμα που αποκτάει τη δική του φωνή για να φωνάζει μέσα απ' αυτή την ποίηση τη δική του αλήθεια. Ταυτόχρονα με μετριοπαθή τρόπο το ποιητικό υποκείμενο θα τονίσει πως η ποίηση είναι μια διαφορετική διαδικασία που ξεφεύγει από την καθημερινή γλώσσα και δουλεύει με τρόπο παρόμοιο με τη μουσική. Αλλά πάνω απ' όλα είναι η μορφή της αγαπημένης που στέκεται κοντά του και η οποία δεν είναι μόνο ένα σύμβολο καθολικής ομορφιάς, αλλά αντιπροσωπεύει την αιώνια γυναίκα που στέκεται δίπλα στο αρσενικό συμπαραστάτη και καταλύτης του: «Γιατί εσύ ήσουν πάντα εκεί».

Η ποίηση του Γιώργου Δουατζή εκτείνεται από τον *ιδιωτικό* στο *δημόσιο* χώρο και έχει ως βασική συνισταμένη τη λειτουργία ενός εστέτ, που αντιλαμβάνεται τον κόσμο μέσα από τις αισθήσεις του και αφήνει το σώμα του να αποκτήσει τη δική του φωνή και να πει τη δική του αλήθεια.

Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε σ' αυτή τρεις άξονες: τον *ατομικό*, το *γενικό* και τον *καθολικό*. Έχουμε δηλαδή την εμφάνιση ενός αφηγητή που μας παρουσιάζει τη δική του θέαση του κόσμου και εμφανίζεται ως καθαρό πνεύμα που τριγυρίζει στον κόσμο της ποιητικής ουτοπίας. Η ποιητική λειτουργία αποτελεί το κέντρο της καλλιτεχνικής του δημιουργίας. Αυτή είναι που αποκαλύπτει ένα κόσμο στον οποίο υπάρχει μια έκπτωση αξιών και γενικότερα μια κρίση πολιτισμού. Η μηχανή είναι αυτή που κυριαρχεί και αντιπαράτίθεται στις ανθρώπινες αξίες.

Ο μελετητής όμως δεν πρέπει να μείνει μόνο στις ιδεολογικές συντεταγμένες του έργου του Γιώργου Δουατζή. Η μουσικότητα της λέξης, αλλά και η τολμηρή χρήση των σχημάτων λόγου είναι αυτά τα στοιχεία που κάνουν τον αναγνώστη να απολαμβάνει τα κείμενά του.

Μιλήσαμε αρχικά για μια ρήξη με το παρελθόν και για μια ανανέωση των ποιητικών του τρόπων. Εκείνο λοιπόν που είναι κυρίαρχο στην υπό μελέτη ποίηση είναι η χρήση αρχετυπικών μορφών. Μπορεί να ταυτίζουν μερικοί τη ζωή του ποιητικού υποκειμένου με το έργο του και να προσπαθούν μέσα απ' αυτό να βγάλουν

συμπέρασμα για τη ζωή και το έργο του. Αλλά το ποιητικό υποκείμενο πάντα τους ξεφεύγει. Οι αρχετυπικές μορφές του άντρα, της γυναίκας και του έρωτα είναι αυτές που κυριαρχούν στην ποίησή του. Το καθολικό είναι αυτό που υπερβαίνει το καθημερινό και το επίκαιρο και οδηγεί σε μια ποιητική αθανασία, που τη νιώθουν όλοι οι μνημένοι. Και αυτό συμβαίνει γιατί το αιώνιο θηλυκό ήταν *«πάντα εκεί»*.